

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پژوهشکده اقتصاد

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد گرایش نظری

**تأثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد بهره وری نیروی کار کشورهای در حال
توسعه**

استاد راهنما
دکتر ابراهیم التجائی

استاد مشاور
دکتر بیژن باصری
پژوهشگر
سمیه کامرانی ملکی

بهمن ماه ۱۳۹۱

سپاس

خداوند بزرگ را سپاس می‌گویم که مرا فرصت و توفیق آن بخشید تا از راهنمایی‌های بی‌دریغ دو استاد گران‌قدرم جناب آقای دکتر ابراهیم التجائی و جناب آقای دکتر بیژن باصری بهره‌مند گردم.

نقاط قوت این پژوهش را مدیون رهنمودها و همت بلند این اساتید ارجمندم که امیدوارم با تأییدات و نکته‌های مفید و اثربخش خود، موجبات بهتر و کاربردی شدن این پژوهش و پشتکار و دلگرمی هرچه بیشتر بنده را فراهم آورند.

از جناب آقای دکتر سید محمد رضا سید نورانی

و تمامی اساتید عالی‌قدری که عمر گرانبه در راه آبادانی و رونق سرزمین عزیزمان، ایران، صرف کردند و برای جوانان این مرزوبوم فرصتی فراهم آوردند تا با امید و کوشش بیش از پیش گامی هرچند کوچک در عرصه‌ی علم و اقتصاد بردارند.

همچنین سپاس‌گزارم از محبت‌های بی‌دریغ پدر و مادر شکیبا و مهربانم که سعادت امروزم را وام‌دار سختی‌های دیروز آنان هستم.

نیز کمال امتنان را دارم از مساعدت‌های جناب آقای دکتر ارزانی و سرکار خانم بیگدلی که با بنده در مراحل مختلف انجام این پژوهش همکاری و همیاری صمیمانه‌ای نمودند.

از درگاه ایزد منان توفیق روزافزونتان را خواهانم

می‌گویند که انسان از خاک آفریده شده است
و من به خود می‌بالم که خاک وجود من از
تربت ایران است

تقدیم به وطنم و هم وطنانم
امید که پژوهش حاضر بستری سازد برای پیشرفت
و تعالی ایران عزیزمان...

چکیده

اکثر نظرات اقتصادی مؤید این مطلب است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی علاوه بر اینکه یک منبع تامین سرمایه است، می‌تواند منبع تکنولوژی جدید، مهارت‌های مدیریتی و سازماندهی نیز باشد و مانند کانالی عمل می‌کند که تکنولوژی را در سطح بین‌الملل منتشر می‌کند. لذا کشورهای در حال توسعه می‌توانند با سازماندهی ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رشد و توسعه اقتصادی خود را تسریع بخشند. یکی از عوامل مهمی که در رشد اقتصادی نقش بسزایی را ایفا می‌کند، بهره‌وری نیروی کار است. با ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی این متغیر مهم نیز تحت تاثیر قرار گرفته و می‌تواند بهبود یابد.

در این پژوهش تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کنار سایر متغیرهای موثر بر بهره‌وری نیروی کار کشورهای در حال توسعه در بازه زمانی ۲۰۱۰-۱۹۹۰ و با استفاده از روش پانل بررسی شده است و نتایج تحقیق بیانگر آن است که این تاثیر مثبت و معنی‌دار می‌باشد.

همچنین تاثیر متغیر باز بودن اقتصاد نیز به عنوان متغیر کنترل بررسی شده است که تاثیر منفی بر رشد بهره‌وری نیروی کار داشته است.

کلمات کلیدی:

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، بهره‌وری نیروی کار، رشد اقتصادی، کشورهای در حال توسعه، داده‌های پانل

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات تحقیق.....	۳
۱-۱ تعریف مسئله.....	۳
۲-۱ قلمرو پژوهش.....	۵
۱-۲-۱ قلمرو مکانی.....	۵
۲-۲-۱ قلمرو زمانی.....	۵
۳-۱ اهمیت تحقیق.....	۶
۴-۱ اهداف تحقیق.....	۷
۱-۴-۱ اهداف کلی تحقیق.....	۷
۲-۴-۱ اهداف جزئی تحقیق.....	۷
۵-۱ کاربرد پژوهش.....	۷
۶-۱ نوع پژوهش.....	۸
۷-۱ سوال پژوهش.....	۸
۸-۱ فرضیه پژوهش.....	۸
۹-۱ پیشینه تحقیق.....	۸

۱۰-۱	تعریف کلمات کلیدی.....	۹
فصل دوم:	پیشینه و مبانی نظری تحقیق.....	۱۰
۱-۲	مقدمه.....	۱۱
۲-۲	جهانی شدن.....	۱۱
۱-۲-۲	شاخص‌های جهانی شدن.....	۱۳
۱-۲-۲-۱	شاخص نشریه مارین پالیسی.....	۱۳
۲-۲-۲-۱	شاخص بنیاد هریتیج.....	۱۴
۲-۲-۲-۳	شاخص باز بودن تجاری.....	۱۵
۳-۲	سرمایه‌گذاری خارجی.....	۱۵
۱-۳-۲	سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی.....	۱۶
۲-۳-۲	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۱۷
۱-۲-۳-۲	انواع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۱۹
۲-۲-۳-۲	علت وجود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۲۲
۳-۲-۳-۲	اجزای تشکیل دهنده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۲۳
۴-۲-۳-۲	اشکال مختلف سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی.....	۲۴
۴-۲	شرکت‌های فراملیتی.....	۲۴
۱-۴-۲	عوامل تاثیرگذار بر ساختار سازمان‌های چندملیتی.....	۲۵

- ۲-۴-۲ آموزش چندملیتی و جهانی..... ۲۶
- ۲-۴-۳ مزایای شرکت‌های چندملیتی..... ۲۷
- ۵-۲ تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر اقتصاد کشورهای میزبان..... ۲۸
- ۶-۲ مبانی نظری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی..... ۳۳
- ۱-۶-۲ نظریه‌های مربوط به علل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی..... ۳۴
- ۱-۱-۶-۲ دیدگاه نهاده‌های ارزان..... ۳۴
- ۲-۱-۶-۲ نظریه بازدهی متفاوت سرمایه..... ۳۴
- ۳-۱-۶-۲ دیدگاه تأمین مالی داخلی..... ۳۵
- ۴-۱-۶-۲ دیدگاه تولید فروش و اندازه بازار..... ۳۵
- ۵-۱-۶-۲ نظریه تولید..... ۳۶
- ۶-۱-۶-۲ نظریه تنوع سرمایه‌گذاری..... ۳۷
- ۷-۱-۶-۲ نظریه درونی‌سازی..... ۳۸
- ۸-۱-۶-۲ نظریه سازمان صنعتی..... ۳۹
- ۲-۶-۲ تئوری‌های مربوط به اثرگذاری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی..... ۴۱
- ۱-۲-۶-۲ نظریه انتقال سرمایه..... ۴۱
- ۲-۲-۶-۲ نظریه مبتنی بر فرضیه کوچیما..... ۴۳
- ۳-۲-۶-۲ نظریه بنیادی شدن سرمایه توسط سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی..... ۴۳

۴۵	۴-۲-۶-۲ نظریه اثر غیر مستقیم سرمایه‌گذاری
۴۵	۵-۲-۶-۲ نظریه اثر سرریز نرخ تولید
۴۶	۶-۲-۶-۲ نظریه اثر سرریز بهره‌وری
۴۷	۷-۲-۶-۲ نظریه محصولات جدید
۴۶	۸-۲-۶-۲ نظریه جایگزینی عامل سرمایه به جای نیروی کار
۴۶	۹-۲-۶-۲ نظریه عدم تاثیر بر درآمدهای مالیاتی
۴۶	۱۰-۲-۶-۲ نظریه جانشینی سرمایه خارجی
۴۷	۷-۲ بهره‌وری
۴۷	۱-۷-۲ تعاریف و مفاهیم بهره‌وری
۵۰	۲-۷-۲ مفاهیم مرتبط با بهره‌وری
۵۱	۳-۷-۲ شاخص‌های بهره‌وری
۵۱	۴-۷-۲ بهره‌وری نیروی کار
۵۴	۱-۴-۷-۲ عوامل موثر بر بهره‌وری نیروی کار
۶۲	۵-۷-۲ مبانی تئوریک تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر بهره‌وری نیروی کار
۶۴	۸-۲ ویژگی‌های مشترک کشورهای در حال توسعه
۶۸	۹-۲ پیشینه تحقیق
۷۹	فصل سوم: سیر تاریخی جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان

۱-۳	مقدمه	۸۰
۲-۳	سیر تاریخی جریان سرمايه گذاري مستقيم خارجي در جهان	۸۰
۳-۳	سیر تاریخی جریان سرمايه گذاري مستقيم خارجي در كشورهاي در حال توسعه	۸۴
۴-۳	روند سرمايه گذاري مستقيم خارجي در ايران	۸۸
۱-۴-۳	سرمايه گذاري خارجي قبل از انقلاب اسلامي	۸۸
۲-۴-۳	سرمايه گذاري خارجي بعد از انقلاب اسلامي	۹۱
۵-۳	تجربه ساير كشورها	۹۳
۱-۵-۳	نگاهي بر تجربه كشور چين در جذب سرمايه گذاري مستقيم خارجي	۹۳
۲-۵-۳	نگاهي بر تجربه كشور تركيه در جذب سرمايه گذاري مستقيم خارجي	۹۷
۳-۵-۳	نگاهي بر تجربه كشور مالزي در جذب سرمايه گذاري مستقيم خارجي	۱۰۳
۴-۵-۳	نگاهي بر تجربه كشور برزيل در جذب سرمايه گذاري مستقيم خارجي	۱۰۶
۶-۳	خلاصه فصل	۱۰۷
	فصل چهارم: روش تحقيق و تجزيه و تحليل داده ها	۱۰۹
۱-۴	مقدمه	۱۰۹
۲-۴	روش شناسي تحقيق	۱۰۹
۳-۴	معرفي مدل و توضيح داده هاي آماري	۱۱۰
۱-۳-۴	روش هاي محاسبه بهره وري	۱۱۰

۴-۳-۲ تعریف متغیرها.....	۱۱۴
۴-۴ دوره زمانی تحقیق.....	۱۱۸
۴-۵ جامعه آماری مورد مطالعه و نمونه آماری.....	۱۱۸
۴-۶ شیوه گردآوری و تجزیه تحلیل اطلاعات.....	۱۱۹
۴-۷ داده‌ها و آمار توصیفی تحقیق.....	۱۱۹
۴-۸ آزمون‌های برازندگی (اعتبار) مدل تحقیق.....	۱۲۱
۴-۸-۱ آزمون ریشه‌ی واحد دیکی فولر تعمیم یافته.....	۱۲۱
۴-۸-۲ آزمون اف لیمر (چاو).....	۱۲۳
۴-۸-۳ آزمون هاسمن.....	۱۲۴
۴-۹ آمار استنباطی.....	۱۲۵
۴-۱۰ بررسی فرضیه‌ها.....	۱۲۸
۴-۱۱ خلاصه فصل.....	۱۲۸
فصل پنجم: نتیجه تحقیق.....	۱۲۹
۵-۱ مقدمه.....	۱۳۰
۵-۲ مرور موضوع تحقیق و روش اجرای آن.....	۱۳۰
۵-۳ خلاصه یافته‌های تحقیق.....	۱۳۱
۵-۴ تحلیل تطبیقی یافته‌های تحقیق با تحقیقات قبلی.....	۱۳۴

۵-۵ محدودیت‌های تحقیق..... ۱۳۵

۶-۵ پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی..... ۱۳۶

۷-۵ توصیه‌های سیاستی پیشنهادی..... ۱۳۷

۸-۵ خلاصه فصل ۱۳۷

فهرست منابع

فهرست منابع فارسی..... ۱۳۸

فهرست منابع لاتین..... ۱۴۱

ضمائم..... ۱۴۵

مقدمه:

هدف مهم کشورها، توسعه اقتصادی‌اشان می‌باشد. معیار توسعه‌یافتگی هر کشوری، بستگی به میزان بهره‌گیری مطلوب و بهینه از منابع و امکانات موجود در جهت نیل به اهداف اقتصادی آن دارد تا جایی که امروزه افزایش تولید ناخالص داخلی^۱ هر کشور را متأثر از دو عامل می‌دانند:

۱- افزایش بکارگیری نهاده‌های تولیدی؛ به ویژه نیروی کار و سرمایه؛

۲- افزایش سطح بهره‌وری عوامل بکار رفته در تولید؛ (سوری و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۱۲)

بنابراین بهره‌وری اهمیت ویژه‌ای در رسیدن به توسعه اقتصادی دارد. از طرفی نیروی کار از مهمترین عوامل تولید به شمار می‌آید که نقش بسیاری در توسعه ایفا می‌کند؛ بنابراین استفاده بهینه از این عامل تولید می‌تواند سرعت ما را در رساندن به اهداف کلان اقتصادی افزایش دهد. با توجه به مطالعات انجام شده بیشترین افزایش در محصول ناخالص ملی بر اثر بهبود در بهره‌وری نیروی انسانی به وجود می‌آید، تا بکارگیری کار و سرمایه‌ی اضافی؛ و نیز محصول ناخالص ملی در اثر رشد بهره‌وری سریع‌تر از رشد عوامل تولید افزایش پیدا می‌کند. بنابراین یکی از منابع رشد اقتصادی، افزایش بهره‌وری نیروی کار و سایر عوامل تولید می‌باشد (نظری و قاسمی، ۱۳۹۱: ۲) که برای افزایش آن باید ابتدا عوامل تاثیرگذار بر آن را شناسایی کنیم و سپس با توجه به اثر هر عامل راه‌های ارتقای بهره‌وری را بیابیم. بهره‌وری نیروی کار متأثر از عوامل گوناگونی از جمله آموزش، دستمزد پرداختی، مهارت، تحقیق و توسعه و... است. یکی دیگر از این عوامل تاثیرگذار سرمایه‌های خارجی است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۲ با ورود به کشور میزبان تکنولوژی‌های تولیدی جدیدی را وارد کشور می‌کند که این تکنولوژی جدید می‌تواند به بنگاه‌های تولیدی داخلی رسوخ کند و کم‌کم تولیدات داخلی را متحول سازد.

معمولاً در کشورهای در حال توسعه میزان بیکاری زیاد است (که یکی از علل بیکاری نداشتن مهارت‌های تولیدی است) بنابراین قیمت عوامل تولیدی و هزینه تولید در داخل این کشورها کم‌تر می‌باشد؛ لذا آنها میزبان مناسبی برای ورود سرمایه‌های کشورهای توسعه یافته هستند. بدین ترتیب با ورود بنگاه‌های خارجی و استفاده از نیروی کار بیکار میزان بیکاری کاهش یافته و نیز کارگران غیرماهر داخلی تحت تاثیر تکنولوژی‌های نوین وارد شده، مهارت پیدا می‌کنند و این افزایش مهارت می‌تواند به بنگاه‌های داخلی نیز سرریز کند و

^۱-Gross Domestic product (GDP)

^۲- Foreign Direct Investment

بدین ترتیب بهره‌وری نیروی کار افزایش یابد. از طرفی با جذب سرمایه‌های خارجی، بین بنگاه‌های داخلی و خارجی رقابت به وجود می‌آید و یکی از ثمرات این رقابت، افزایش بهره‌وری نیروی کار است.

در این تحقیق سعی بر آن است که به رابطه بین بهره‌وری نیروی کار و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دست یابیم. در طول این تحقیق، ابتدا مفاهیم و تعاریف مربوط به بهره‌وری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و همچنین نظریات مربوط به هر یک بررسی شده و سپس با توجه به تئوری‌های حاصل شده و مدل‌های اقتصادسنجی سعی کرده‌ایم تا مدل مناسبی از تابع بهره‌وری را برای کشورهای درحال توسعه تخمین بزنیم. بنابراین سایر متغیرهای موثر بر بهره‌وری را نیز شناسایی و مهمترین آنها را وارد مدل اقتصادسنجی نموده و ضرایب آنها تخمین زده شده است. همچنین برای تخمین دقیق‌تر پنج مدل مختلف (از نظر تعداد متغیرها) بدست آورده و به تحلیل و بررسی هر یک پرداخته شده است.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسئله:

افزایش سطح تولید و بهبود کیفیت کالاها و خدمات، در گرو بکارگیری مطلوب نهاده‌های نیروی کار و سرمایه و یا از طریق استفاده بهتر و کاراتر از منابع موجود می‌باشد. می‌توان گفت که هدف بهره‌وری، به حداکثر رساندن کارآمدی منابع موجود شامل نیروی انسانی، سرمایه، مواد خام، زمان و... به شیوه‌ای عملی و با کاهش هزینه‌های تولید و افزایش بازدهی می‌باشد و منظور از آن، گسترش بازار، افزایش اشتغال، کوشش برای تناسب بین بهره‌وری و دستمزد و بهبود معیارهای زندگی است، به شکلی که به نفع کارکنان، مدیران و مصرف‌کنندگان باشد.

از آنجا که منابع محدود است، افزایش بهره‌وری به عنوان یک ضرورت اساسی برای ارتقای استاندارد زندگی، اهمیت پیدا می‌کند. با توجه به محدودیت عوامل مختلف تولید، نیاز به بهره‌وری بیشتر - چه در کشورهای پیشرفته و چه در کشورهای در حال توسعه - امری حیاتی و ضروری است.

افزایش بهره‌وری، موجب رشد و توسعه اقتصادی بیشتر می‌شود. با بهبود بهره‌وری، شاغلان به دستمزد بالاتر و شرایط کاری مناسب تری دست خواهند یافت و درعین حال، فرصت‌های شغلی بیشتری ایجاد خواهد شد. طوری که کلارک^۳ (۱۹۳۸) سطح زندگی بالای مردم آمریکا را ثمره‌ی مستقیم بهره‌وری بیشتر اقتصاد آمریکا می‌داند. استاینر و گلدنر^۴ (۱۹۸۲) عنوان می‌کنند که رویای زحمتکشان جهان، یعنی دستمزد بیشتر و ساعات کار کمتر با افزایش بهره‌وری تحقق پذیر می‌باشد. در واقع بهره‌وری بالاتر از یک سو موجب افزایش کیفیت کالاها و کاهش قیمت‌ها شده، و از سوی دیگر، سود سهامداران را افزایش می‌دهد.

متداول‌ترین مفهوم بهره‌وری، بهره‌وری عامل کار است. انسان مهم‌ترین و موثرترین عامل تولید شناخته می‌شود زیرا چنانچه انسان‌ها نتوانند از ابزار و تجهیزات پیشرفته و فناوری استفاده نمایند، عملاً پیشرفت فناوری فاقد کارایی خواهد بود. در مدل نلسون و فلپس^۵ (۱۹۹۶)، سرمایه انسانی تنها به صورت یک نهاده مطرح نمی‌باشد بلکه به عنوان منشأ ابداع و ابتکار مطرح می‌شود و از این رو نرخ رشد تولید بستگی به نرخ ابداعات و در نهایت سطح سرمایه انسانی دارد (امینی و همکارانش، ۱۳۸۹: ۵۷).

۱- Clark

۴- Steiner & goldner

۳- Nelson & Phelps

امروزه اکثر کشورها سعی می‌کنند به جای افزایش تعداد نیروی انسانی شاغل، با افزایش سطح مهارت شاغلان، بهره‌وری نیروی انسانی را افزایش دهند. با توجه به اهمیت موضوع نیروی انسانی، بررسی عوامل موثر بر این عامل تولید نیز ضروری به نظر می‌رسد. بهره‌وری نیروی انسانی تابعی از تعداد نیروی انسانی، کیفیت نیروی انسانی، شرایط اقلیمی، اقتصادی و جغرافیایی منطقه، سرمایه‌گذاری و سطح انگیزش افراد می‌باشد. آموزش، کسب تجربه، تخصص در کار و مهارت بر افزایش بهره‌وری نیروی کار تاثیر مثبت دارد. سایر عوامل موثر بر رشد بهره‌وری نیروی کار عبارتند از:

۱- سرمایه سرانه

۲- پیشرفت فنی

۳- دستمزدهای واقعی (ولی زاده زنوز، ۱۳۸۸: ۱۴)

سرمایه گذاری مستقیم خارجی با ورود به کشور میزبان همه‌ی این عوامل را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در واقع کشورهای پیشرفته سطح فناوری بالاتری دارند که اثراتش می‌تواند از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی به کشورهای در حال توسعه وارد شود. سرمایه گذاری مستقیم خارجی علاوه بر اینکه یک منبع تامین سرمایه است، می‌تواند منبع تکنولوژی جدید، مهارت‌های مدیریتی و سازماندهی نیز باشد و مانند کانالی عمل می‌کند که تکنولوژی را در سطح بین الملل منتشر می‌کند.

شرکت‌های چندملیتی متقاضی کارگران نسبتاً ماهر در کشورهای میزبان هستند. بنابراین آنها بر روی آموزش نیروی کار سرمایه گذاری خواهند کرد. تاثیر این عمل هنگامی خود را نشان می‌دهد که کارگران آموزش دیده توسط این شرکت‌ها، به شرکت‌های داخلی رفته یا خودشان شرکت تأسیس کنند و تکنولوژی و دانش مدیریتی بدست آمده را به کار گیرند. همچنین وجود رقابت زیاد بین بنگاه‌های داخلی و خارجی باعث می‌شود که بنگاه‌های داخلی برای بقا در بازار، به دنبال ارتقای سطح دانش فنی و مدیریتی خود باشند و از طریق جذب نیروی انسانی متخصص و کارآمد و صرف هزینه‌های تحقیق و توسعه بهره‌وری خود را ارتقا دهند تا قدرت رقابت‌پذیری آنها افزایش یابد. با این کار بهره‌وری نیروی انسانی نیز تحت تاثیر قرار گرفته و افزایش پیدا خواهد کرد.

البته در زمینه استفاده از منابع خارجی مباحثات زیادی بین اقتصاددانان طرفدار کینز و نئوکلاسیک‌ها از یک طرف و سوسیالیست‌ها و رادیکال‌های ساختارگرا از طرف دیگر صورت گرفته است. گروه اول معتقد است

سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی شرط موفقیت طرح‌های توسعه کشورهای درحال توسعه است در حالیکه گروه دوم معتقدند نکات منفی سرمایه‌های خارجی به مراتب بیشتر از نکات مثبت آن است و آن را عامل بازدارنده در روند توسعه اقتصادی کشورهای میزبان و درحال توسعه می‌دانند.

در این تحقیق سعی بر آن است که تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر بهره‌وری نیروی کار از طریق روش‌های اقتصادسنجی برای شمار قابل توجهی از کشورهای در حال توسعه تخمین زده شود. دلیل انتخاب کشورهای درحال توسعه و برازش مدل در مورد این کشورها، تعمیم درسهای گرفته شده بر این اساس به شرایط اقتصادی ایران به عنوان یک کشور درحال توسعه است. این مدل برای ایران به تنهایی کاربردی ندارد، چرا که حجم سرمایه‌گذاری خارجی وارد شده به ایران به هیچ روی قابل توجه نیست. بنابراین تلاش می‌شود تا از نتایج برازش مدل در مورد کشورهای در حال توسعه برای ایران نیز درس‌هایی آموخته شود.

۲-۱ قلمرو پژوهش:

قلمرو تحقیق در این پژوهش را به دو قلمرو زمانی و مکانی تقسیم‌بندی می‌کنیم:

۱-۲-۱ قلمرو مکانی:

برای انجام این پژوهش ۱۰۰ کشور درحال توسعه را در نظر گرفته ایم که البته با توجه محدودیت داده‌های موجود، در عمل این تعداد محدودتر خواهند شد. همچنین با توجه به این که کشورهای درحال توسعه یک هدف مشترک یعنی توسعه اقتصادی را دنبال می‌کنند، لذا بسط نتایج پژوهش حاضر برای ایران در جهت رشد و توسعه اقتصادی عملی‌تر خواهد گردید.

۲-۲-۱ قلمرو زمانی:

برای تخمین متغیرهای مدل ارائه شده، از داده‌های موجود برای بازه‌ی زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰ استفاده شده است. چرا که در این بازه میزان انحرافات داده‌ای که از وقوع جریان‌ات مرتبط با شرایط اقتصادی (جنگ، رکود و ...) حاصل می‌گردد، حداقل می‌باشد. و تخمین مدل با خطای کمتری انجام می‌پذیرد.

۳-۱ اهمیت تحقیق:

می‌توان گفت معیار توسعه یافتگی هر کشوری به میزان بهره‌گیری بهینه از منابع موجود در جهت نیل به اهداف اقتصادی آن تعریف می‌شود. این موضوع بیانگر جایگاه ویژه بهره‌وری در سیاست‌های کلان توسعه اقتصادی کشورهاست. نقش مثبت بهره‌وری در افزایش رفاه ملی اکنون به طور قطعی پذیرفته شده است. از طرفی اکثر کشورهای در حال توسعه، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را کانال مهمی برای بدست آوردن منابع مورد نیاز برای توسعه و افزایش بهره‌وری قلمداد می‌کنند. البته این نکته را باید مدنظر داشت که همواره اهداف دولت‌های سرمایه‌پذیر و شرکت‌های فراملیتی همیشه همسو و یکسان نیستند از طرف دیگر سطوح استفاده از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای مختلف در رسیدن به توسعه پایدار بستگی به نحوه‌ی استفاده از تکنولوژی، وضعیت رقابتی و قابلیت دولت در اجرای سیاست‌های تشویق و جلب سرمایه‌های خارجی دارد. همچنین با توجه به اهمیت نیروی کار در عرصه رشد و توسعه، اندازه‌گیری تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر بهره‌وری نیروی کار مسئله مهمی برای کشورهاست و می‌تواند معیار خوبی برای تحلیل هزینه - فایده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی باشد.

اقتصاددانان بالا بودن بهره‌وری را به معنای تولید محصول بیشتر با استفاده از منابع و امکانات موجود (یعنی استفاده مؤثر از هر یک از عوامل تولید) می‌دانند. همچنین بر این موضوع که رشد بهره‌وری نقش قابل توجهی در بالا بردن استانداردهای زندگی و رقابت بین‌المللی دارد، با یکدیگر توافق دارند. بدین ترتیب، شناخت عوامل مؤثر بر بهره‌وری نیروی کار و اطلاع از میزان تأثیرگذاری آنها بسیار اهمیت دارد.

با وجود اهمیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در فرایند حرکت به سمت اقتصاد جهانی، متأسفانه سهم ایران از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسیار ناچیز بوده است. گزارش انکتاد نشان می‌دهد درصد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از تولید ناخالص ایران طی سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ به ترتیب برابر با ۶/۹، ۷/۳ و ۷/۲ بوده است که این رقم در مقایسه با متوسط این متغیر در جهان (۳۱/۱، ۳۱/۶ و ۲۸/۷) بسیار ناچیز می‌باشد به همین منظور برای بررسی دقیق تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر بهره‌وری نیروی کار از آمار سایر کشورهای در حال توسعه نیز کمک گرفته ایم تا نتایج تحقیق کاربردی‌تر گردند.

۱-۴ اهداف تحقیق:

محدودیت‌ها، توجه به بهره‌وری را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. احساس کمیابی همواره با تسلط آزمندانه بر منابع و تشدید تنازعات، رقابت‌ها و جنگ‌های اقتصادی توأم می‌باشد. منابع هر روز مشکل‌تر و گران‌تر از پیش بدست می‌آیند. فلذا حداکثر استفاده کردن از منابع و عوامل اقتصادی خصوصاً نیروی انسانی می‌تواند بهترین پاسخ به محدودیت‌ها باشد.

می‌توان اهداف این پژوهش را به اهداف کلی و اهداف جزئی تقسیم بندی نمود.

۱-۴-۱ اهداف کلی پژوهش:

اهداف اصلی این تحقیق ابتدا نشان دادن اهمیت و نقش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ارتقای بهره‌وری نیروی کار کشورهای در حال توسعه و سپس درس گرفتن از این تأثیرگذاری در راستای توجیه لزوم توجه جدی به این مسئله در ایران است.

۱-۴-۲ اهداف جزئی تحقیق:

اهداف دیگری نیز در این پژوهش دنبال می‌شود که عبارتند از:

- اثبات تاثیر مثبت و مهم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در رشد و توسعه اقتصادی کشور؛
- تجزیه و تحلیل عوامل مهم و موثر در رشد بهره‌وری نیروی کار و محاسبه میزان اهمیت آنها؛

۱-۵ کاربرد پژوهش:

اساساً انگیزه چنین تحقیقی آن است که بتوانیم راه روشن‌تری را در برخورد با سرمایه‌های خارجی در پیش بگیریم. منافع کشورهای سرمایه‌پذیر می‌تواند در تضاد با منافع سرمایه‌گذار خارجی قرار گیرد. آگاهی از آثار سرمایه‌خارجی بر اقتصاد کشور میزبان موجب می‌شود ما در سیاست‌گذاری‌هایمان نقش مناسب‌تری را برای سرمایه‌گذاری خارجی در نظر بگیریم. به طوری که این نقش به واقعیت عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی نزدیک‌تر باشد از این طریق شاید بتوان در عین حال که سرمایه خارجی تأمین می‌شود، تا حد امکان منافع مورد نظر کشور میزبان را نیز تامین کرد.

۱-۶ نوع پژوهش:

تحقیق حاضر یک بررسی تجربی، نظری و کمی است. در بخش نظری از روش‌های مطالعه اسنادی و در بخش کمی - تجربی از روش‌های اقتصادسنجی استفاده می‌شود. در بخش نظری ابتدا نظریه‌های مختلف سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مورد بررسی قرار گرفته است و تجربه تاریخی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان، کشورهای در حال توسعه و ایران بررسی شده است. سپس در بخش اخیر نخست ایستایی متغیرهای مدل مورد بررسی قرار می‌گیرند و در مرحله دوم، وجود ارتباط بلند مدت یا هم‌انباشتگی متغیرها آزمون می‌شود. سپس در صورت تشخیص وجود ارتباط هم‌انباشتگی، رگرسیون تابع بهره‌وری نیروی کار برآورد می‌شود و تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (به عنوان یک متغیر مستقل) بر بهره‌وری نیروی کار بررسی می‌شود.

۱-۷ سوال پژوهش:

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی چه تاثیری بر بهره‌وری نیروی کار داشته است؟

۱-۸ فرضیه‌ی پژوهش:

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در رشد بهره‌وری نیروی کار کشورهای در حال توسعه منتخب، تاثیر مثبت و معنی داری داشته است.

۱-۹ پیشینه تحقیق:

تا دهه‌ی ۱۹۶۰ هیچ تئوری مستقل و خوداتکایی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی وجود نداشت و مفهوم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در قالب بخشی از جریان سرمایه بین‌المللی مطرح می‌شد و بسیاری از ویژگی‌ها و ابعاد مهم آن مورد غفلت قرار گرفت ولی از دهه‌ی ۱۹۶۰ به بعد به دلیل افزایش حجم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ادبیات نظری فراوانی به وجود آمدند که در صدد تبیین علل و انگیزه‌های وقوع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، زمان وقوع آن و مکان‌هایی که آن می‌توانست وارد شود برآمدند.

در واقع مطالعات پیرامون سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دو گروه و یا نوع قابل تقسیم بندی است. اول مطالعاتی که به علل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و یا به عبارت عامتر فلسفه وجودی سرمایه‌گذاری مستقیم

خارجی پرداخته و دوم مطالعاتی که در زمینه آثار سرمایه گذاری‌های مستقیم خارجی بر متغیرهای مختلف اقتصادی کشورهای میزبان انجام گرفته است و از آنجا که فصل مجزایی برای این بحث اختصاص یافته، جزئیات مربوط به تحقیقات انجام شده و نظریات مختلف ارائه شده به طور مفصل در فصل بعدی بیان می‌گردد.

۱-۱۰ تعریف کلمات کلیدی:

بهره‌وری نیروی کار:

بهره‌وری را نسبت ستانده به داده تعریف می‌کنند بنابراین بهره‌وری نیروی کار نسبت ستانده به نیروی کار می‌باشد. همچنین بهره‌وری ملی نیروی کار را می‌توان نسبت تولید درآمد ملی به منابع انسانی فعال یا نیروی انسانی شاغل دانست. رشد این شاخص بهره‌وری، هم در سطح خرد و هم در سطح کلان نمایانگر استفاده موثر از منابع انسانی است.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی:

می‌توان سرمایه گذاری مستقیم خارجی را به صورت زیر تعریف کرد: سرمایه گذاری مستقیم خارجی نوعی سرمایه گذاری است که در کشوری به جز کشور منشأ سرمایه انجام می‌شود و هدف از آن کسب منافع پایدار در یک بنگاه است که حاکی از آن است که سرمایه گذار حتماً به دنبال کنترل کردن و مدیریت بنگاه مربوط خواهد بود.

شرکت های چندملیتی:

به شرکتی گفته می‌شود که با مشارکت افراد حقیقی و حقوقی از کشورهای مختلف شکل می‌گیرد و به تدریج ویژگی‌های ملی و وابستگی خود را به یک کشور خاص از دست می‌دهد. این نوع شرکت‌ها سابقه‌ای بیش از یک قرن دارند اما عمدتاً در دهه‌های اخیر گسترش یافته‌اند. این شرکت‌ها از نظر مالکیت فراملی‌اند. امروزه شرکت‌هایی مانند بریتیش پترولیوم، بریتیش تلکام، بریتیش ایرویز شرکت‌هایی جهانی‌اند که پیوندهای ضعیفی با بریتانیا دارند.